

بررسی عوامل عمده کاهش دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی (مطالعه موردی منطقه هفت)

هدایت تیرگر *

چکیده

نظام آموزش عالی مغز متفکر جامعه و اردوگاه علم جدید است. بدون تردید دانشگاه آزاد اسلامی نقش غیر قابل انکاری در توسعه علمی و پژوهشی کشور ایفا کرده است، اما در سال‌های اخیر این دانشگاه با کاهش تقاضای ورود دانشجو مواجه شده است، این طرح پژوهشی با هدف یافتن نقش عوامل (آموزشی، پژوهشی، رفاهی، علاقه خود دانشجویان، شهریه، منزلت اجتماعی، فرصت‌های کاریابی دانش‌آموختگان، منابع کالبدی) در روند کاهش دانشجو به این دانشگاه انجام پذیرفت. تعداد ۵۲۵ نفر دانشجو و عضو هیئت علمی از منطقه هفت دانشگاه آزاد انتخاب و داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری و با (آزمون‌های دو جمله‌ای و فریدمن) مورد تحلیل آماری قرار گرفت، نتایج نشان داد که عوامل شهریه و بی‌علاقگی خود دانشجویان و شانس کمتر کاریابی درس‌آموختگان از دیدگاه گروه نمونه (دانشجویان) به عنوان عوامل عمده کاهش دانشجو به این دانشگاه ارزیابی شده در حالی که از دیدگاه متخصصان (اعضاء هیئت علمی) عامل شهریه، امکانات آموزشی، جایگاه اجتماعی و توان علمی استادان این دانشگاه در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی نامطلوب ارزیابی شده در حالیکه امکانات کالبدی (زیر بنایی) و امکانات رفاهی این دانشگاه بسیار مطلوب تلقی شده است. به منظور افزایش دانشجویان ورودی به این دانشگاه استراتژی‌های توسعه امکانات آموزشی و پژوهشی، متعادل‌سازی شهریه، انطباق با نیازهای بازار کار پیشنهاد شده است.

واژگان کلیدی: آموزش عالی، کاهش دانشجو، بازار کار، دانشگاه آزاد

---

* استادیار دانشگاه شهید باهنر کرمان

مقدمه

از ویژگی‌های نظام آموزش عالی در هزاره سوم یادگیرندگی، ساختارهای پویا، انعطاف‌پذیری، کیفیت و دانش‌مداری است. این خصایص تا حدی به عنوان یک زنجیره مرتبط به هم عمل کرده‌اند و دانشگاه‌ها را به مراکز تولید و پرورش ایده تبدیل کرده‌اند. اگر چه یاد دهنده‌گی و یادگیرندگی عمدتاً ذهن را به سمت انتقال دانش و علوم سوق می‌دهد، اما مرکز ثقل محتوای قابل انتقال مبتنی و متکی بر داده‌های مرادده‌ای و ذهنی و داده‌های عملیاتی است که خود را در یک قالب معنادار یعنی اطلاعات نشان می‌دهد و زمانی که این اطلاعات کاملاً تلخیص و مستند شد هوش سازمانی را می‌سازد و به یک شکل انتزاعی در می‌آید و دانش را پایه‌گذاری می‌کند. کیفیت فضایی که در آن دانش انتقال می‌یابد خود مسئله‌ای پیچیده است؛ بدین علت که مفهومی فراگیر و جامع است و از بستر انتقال دانش تا تمامی فرایندهای یادگیری را در اشکال گروهی، فردی و سازمانی کنترل می‌کند. با توجه به اینکه سرمایه اصلی دانشگاه‌ها به عنوان سازمان‌های دانش‌بنیاد، دانش است، کیفیت خلق‌کنندگان، تولیدات دانش و همچنین چرخه‌های یادگیری پدید آورنده دانش بسیار حائز اهمیت است. امروزه نظام‌های آموزش عالی باید توانایی تطابق با دگرگونی‌های مداوم را برای نیل به موفقیت داشته باشند. به بیان دیگر دانشگاه‌ها باید به سازمان‌های یادگیرنده تبدیل شوند (مجله دانش و پژوهش، بهار و تابستان، ۱۳۸۷).

آموزش عالی در هر جامعه به عنوان مغز متفکر جامعه و اردوگاه علم جدید محسوب می‌شود. آموزش عالی به طور غالب کارکردهای تربیت شهروندان آینده، توسعه تحقیق و پژوهش، انتقال موارث کهن فرهنگی به نسل نوباوه آینده ساز و تربیت نیروی انسانی متخصص جامعه عهده دار است. در کشور ایران دانشگاه آزاد اسلامی با دارا بودن تعداد کثیری واحد دانشگاهی، کارکنان و اعضاء هیئت علمی و امکانات فراوان علمی و پژوهشی نقش ارزنده و غیرقابل انکاری در روند توسعه علمی و تخصصی و تربیت نیروی انسانی ایفا کرده است. اکنون به رغم سال‌های گذشته به دلایل متعددی از جمله تغییر هرم جمعیتی و اقدامات رقبا و شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی دچار کاهش دانشجویان متقاضی شده است و این کاهش جمعیت متقاضی،

ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی مشهود است. تقاضا برای آموزش عالی تحت تأثیر ویژگی‌های فردی متقاضیان، عرضه امکانات رفاهی و علمی، شرایط اجتماعی، جامعه قرار دارد. عامل فردی شامل: جنسیت، توانایی‌های فکری و ذهنی پیشرفت‌های آموزشی، علایق و آمال شخصی. عامل اجتماعی شامل: پشتوانه و سوابق خانوادگی، اثر محیط و همسالان. عامل عرضه امکانات آموزشی: کمیت و کیفیت امکانات موجود است.

برای توسعه علمی و فناوری کشور به چند نکته باید توجه داشت:

۱. تعیین جایگاه علمی ایران در صحنه بین‌المللی
  ۲. غنیمت شمردن فرصت‌ها
  ۳. شناخت کامل و جامع رقبا
  ۴. آموزش علوم کاربردی و مورد نیاز جامعه آینده
- آموزش عالی کشور باید در موارد زیر نیز اهتمام و توجه بیشتری مبذول دارد:
۱. جذب افراد خلاق، مبتکر، علاقمند و کوشا و فراهم کردن امکانات لازم برای شکوفایی آنها
  ۲. بالا بردن کیفیت، برنامه‌های آموزشی.
  ۳. سرمایه‌گذاری در بخش پژوهش و تحقیقات،
  ۴. تأکید بر آموزش‌های کاربردی و طرح برنامه‌های متناسب با نیازهای جامعه و جهان،
  ۵. بررسی نظام‌های آموزش عالی کشورهای دیگر و شناخت نقاط قوت و ضعف آنها،
  ۶. برگزاری گردهمایی‌های بین‌المللی و گسترش ارتباطات دانشگاه‌ها با دانشگاه‌ها و مراکز علمی خارجی،
  ۷. تشویق استادان و محققان به انجام تحقیقات مشترک با استادان و محققان خارجی و ارتباط و همکاری متقابل با استادان و دانشمندان ایرانی مقیم کشورهای خارجی،
  ۸. توجه به تقاضای بازارهای جهانی در تربیت نیروی انسانی و تولید دانش (مجموعه مقالات همایش منطقه‌ای نهضت تولید علم، ۱۳۸۴).

رویکرد شایسته‌گرایی در آموزش عالی، بر بالا بردن استانداردها و هنجارهای هر دانشگاه و مؤسسه آموزش عالی توجه خاص دارد. رویکرد جامعه‌گرایی، پاسخگویی به نیازهای جامعه توجه انحصاری دارد. رویکرد فردگرایی، به رشد شخصی دانشجویان و اعضای هیأت علمی توجه ویژه دارد. (قورچیان، ۱۳۷۹)

اهداف عمده آموزش عالی در قالب حفظ سنت‌های علمی یا آکادمیک، احترام به حقایق و مدارک علمی، انصاف علمی، حفظ امانت، سعه صدر، علاقه به پیشرفت، علاقه به پژوهش، قابلیت انعطاف در برابر افکار مستدل و تازه، رشد قوه قضاوت صحیح نه تنها در بررسی مسائل علمی، بلکه در برخورد با امور عادی در زندگی روزمره (تربیت متخصصان، تربیت عمومی، توسعه میراث فرهنگی، تأسیس مراکز تحقیق، حل مسائل جامعه، تربیت معلم مطرح شده است (شریعتمداری، ۱۳۸۴).

بودجه تحقیقاتی دانشگاه آزاد اسلامی در سال ۷۵ تنها چهار میلیارد ریال بود در حالی که این بودجه در حال حاضر به ۳۷۲ میلیارد ریال افزایش یافته که ارتقاء ۸۰ برابری این بودجه نشان دهنده توجه دانشگاه آزاد اسلامی به شاخص‌های پژوهشی است.

طی سال‌های ۸۱ تا ۸۴ تعداد مقالات ISI دانشگاه آزاد اسلامی سالانه ۷۱ درصد، تعداد مقالات در مجلات علمی پژوهشی سالانه ۵۳ درصد و انتشار مقاله‌ها در مجلات علمی ترویجی بیش از ۳۲ درصد در هر سال رشد داشته، که این مساله نشان دهنده موفقیت این دانشگاه در حوزه پژوهش است.

دانشگاه آزاد اسلامی در سال ۸۳ رتبه یازدهم کشور در بحث تولید مقالات ISI در اختیار داشت؛ در حالی که در سال ۸۴ به رتبه چهار کشور ارتقا یافت (زارع، ۱۳۸۵).

سهم تولید علمی کشور ایران نسبت به تولید علمی جهان در سال ۲۰۰۱ به میزان ۱ درصد بوده و در سال ۲۰۰۴ به میزان ۳ درصد ارتقاء یافته است. بررسی تولیدات علمی دانشگاه آزاد اسلامی در سال‌های فوق‌الذکر روند رشد بسیار مناسبی را نشان می‌دهد، به نحوی که در سال ۱۹۹۹ جایگاه بیستم را در بین مؤسسات برتر داشته و در سال ۲۰۰۴ به جایگاه هشتم ارتقاء یافته است.

بر اساس یک بررسی دانشگاه تهران با ۱۳۰۵ تولید علمی بیشترین فراوانی را به

خود اختصاص داده است. دانشگاه‌های صنعتی شریف، علوم پزشکی تهران و شیراز نیز به ترتیب با (۱۰۹۵، ۱۰۵۲، ۱۰۱۵) تولید در مراتب بعدی قرار گرفته‌اند. دانشگاه آزاد اسلامی با ۴۳۷ تولید علمی در جایگاه دهم قرار گرفته است. (زمانی و قربانی‌نژاد، ۱۳۸۵).

نتایج یک پژوهش در استان کرمان نشان می‌دهد، که توزیع دانشجویان دانشگاه آزاد بر اساس جنسیت در مقاطع تحصیلی، کارشناسی و کاردانی براساس جنس به طور تقریبی برابر است ولی در مقطع کارشناسی ارشد ۶۱/۷۶ درصد از کل شاغلان به تحصیل به خانم‌ها اختصاص دارد، تعداد دانشجویان و دانش‌آموختگان زن در مقطع (کاردانی و کارشناسی) دانشگاه‌های دولتی ۵۸/۲۳ درصد، و در مقطع کارشناسی ارشد ۴۱/۷۷ درصد است. در حالی که دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، مقطع کاردانی ۳۵/۸۹٪ مرد و ۶۴/۱۰٪ زن هستند، این نکته نشان می‌دهد که دانشگاه آزاد اسلامی به میزان ۳۰ درصد بیش از دانشگاه‌های دولتی در این زمینه موفق به ایجاد فرصت‌های آموزشی بیشتر برای زنان شده است.

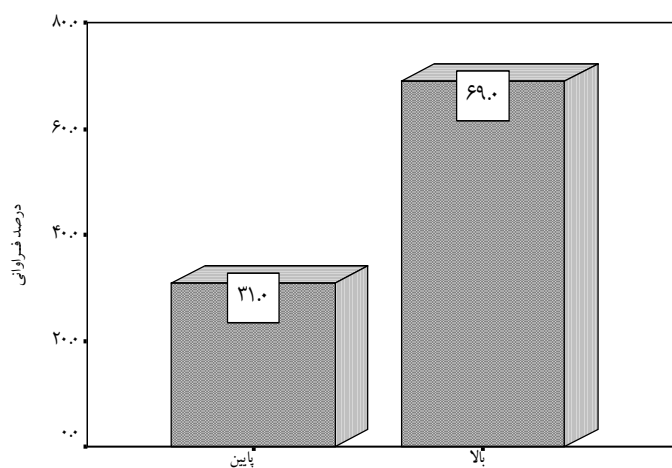
در مجموع، دانشگاه آزاد اسلامی در استان کرمان، ۵۸/۶۷ درصد نیروهای متخصص تربیت شده را به خود اختصاص داده، در حالی که دانشگاه‌های دولتی ۴۱/۳۲ درصد در این راستا نقش ایفا نموده است. (امیری، ۱۳۸۵)

روش

روش این تحقیق از نوع توصیفی است و جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه دانشجویان و استادان (زن، مرد) شاغل به تحصیل و اشتغال در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی استان کرمان است که تعداد ۴۶۵ نمونه دانشجو و تعداد ۶۰ نفر اعضای هیئت علمی دانشگاه تحت عنوان نمونه متخصصان انتخاب شده است. از روش نمونه‌گیری، تصادفی طبقه‌ای استفاده شد و داده‌ها با بهره‌گیری از یک پرسشنامه ۲۵ سوالی با مقیاس لیکرت (موافق شدید، موافق، تا اندازه‌ای موافق، بی‌طرف، تا اندازه‌ای مخالف، مخالف، مخالف شدید) و نیز اسناد و مدارک موجود در دانشگاه آزاد و سازمان‌های ذی‌ربط جمع‌آوری شد. از روش‌های آماری توصیفی (درصد، میانگین، انحراف استاندارد، رسم جداول و نمودارهای توزیع فراوانی) و آمار استنباطی (آزمون‌ها فرید من و دو جمله‌ای) استفاده شد.

یافته‌ها

برای انجام آزمون دو جمله‌ای نمره‌های متغیر به دو رده پایین و بالا تقسیم شد و از بین ۴۶۵ آزمودنی (دانشجو) مورد بررسی ۱۴۴ نفر (۳۱/۰ درصد) معتقدند نمره عوامل فوق‌الذکر در کاهش دانشجویان (آموزشی، پژوهشی، علاقه خود دانشجویان، رفاهی، شهریه، منزلت اجتماعی دانشگاه و امکان کاربایی دانش آموختگان) پایین و ۳۲۱ نفر (۶۹/۰ درصد) معتقدند، بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر ۰/۰۰۰ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه می‌توان گفت نمره عوامل دخیل در کاهش دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی از حد متوسط به بالا است؛ بدین معنی که همه عوامل مطرح شده به نوعی در روند کاهش دانشجویان به دانشگاه آزاد نقش داشته، اما عامل شهریه حائز بیشترین اثر و امکانات کالبدی (زیر بنایی) کمترین نقش را دارا بوده است.

عوامل مرتبط با کاهش دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی

۲۱/۹ درصد) گروه نمونه معتقدند اخذ شهریه بیشتر در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها پایین و (۷۸/۱ درصد) معتقدند بالا است. بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت اخذ شهریه بیشتر در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی از حد

متوسط به بالا است و در خصوص ناکافی بودن امکانات پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها به میزان (۶۷/۷ درصد) مورد تایید قرار گرفته است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر 0.000 و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت امکانات پژوهشی در دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با سایر دانشگاه‌های دولتی ناکافی است. ۹/۳۵ درصد معتقدند امکانات ناکافی رفاهی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها پایین و (۶۴/۱ درصد) معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر 0.000 و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت امکانات رفاهی دانشجویان در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی دانشگاه آزاد کافی نیست. ۳۱ درصد معتقدند پایین بودن سطح علمی استادان دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها پایین و ۳۲۰ نفر ۶۸/۸ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر 0.000 و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت پایین بودن سطح علمی استادان دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با سایر دانشگاه‌های دولتی از حد متوسط به بالا است.

۱۷/۴ درصد معتقدند بی‌علاقه بودن خود دانشجویان به منظور ورود به دانشگاه آزاد در مقایسه با سایر دانشگاه‌های دولتی پایین و ۳۸۴ نفر (۸۲/۶ درصد) معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر 0.000 و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در بی‌علاقه‌گی خود دانشجویان به منظور ورود به دانشگاه اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی بیشتر است.

۲۷/۳ درصد معتقدند پایین بودن منزلت اجتماعی دانشگاه آزاد در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها پایین و ۷۲/۷ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از

طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $0.05 = \alpha$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت پایین بودن منزلت اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی کمتر است.

$24/3$ درصد معتقدند کاهش تقاضای داوطلبان به منظور ورود به دانشگاه آزاد در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی (تحت تأثیر کاهش جمعیت‌کثوری داوطلبان ورود به دانشگاه) پایین و $75/7$ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $0.05 = \alpha$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت کاهش تقاضای داوطلبان به منظور ورود به دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه دانشگاه‌های دولتی (تحت تأثیر کاهش جمعیت‌کثوری داوطلبان) از حد متوسط بیشتر است.

$24/5$ درصد معتقدند پایین بودن امنیت شغلی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها پایین و $75/5$ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $0.05 = \alpha$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت پایین بودن امنیت شغلی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی از حد متوسط بیشتر است.

$31/6$ درصد معتقدند، پایین بودن منزلت اجتماعی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی پایین و $68/4$ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $0.05 = \alpha$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت پایین بودن منزلت اجتماعی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی کمتر است. $25/8$ درصد معتقدند، شانس‌کاریابی کمتر دانش‌آموختگان دانشگاه آزاد در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی پایین و $74/2$ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق

آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت شانس کارایی کمتر فارغ‌التحصیلان دانشگاه آزاد در مقایسه با سایر دانشگاه‌ها از حد متوسط بیشتر است.

$28/8$ درصد معتقدند ضعف برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی پایین و $71/2$ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت ضعف برنامه‌ریزی آموزشی و درسی دانشگاه آزاد در مقایسه با سایر دانشگاه‌های دولتی از حد متوسط به بالا است.

$37/6$ درصد معتقدند ناکافی بودن امکانات کالبدی (زیر بنایی) دانشگاه آزاد در مقایسه با سایر دانشگاه‌های دولتی پایین و $62/4$ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت امکانات کالبدی دانشگاه آزاد در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی ناکافی است. $34/2$ درصد معتقدند، ناکافی بودن امکانات آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی پایین و $65/8$ درصد معتقدند بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه می‌توان گفت امکانات آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی کمتر است.

72 درصد معتقدند موقعیت اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی پایین و 28 درصد معتقدند که بالا است. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون دو جمله‌ای نشان می‌دهد که p -مقدار (معنی‌داری) برابر $0/000$ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت موقعیت اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی کمتر ارزیابی شده است.

مقایسه میانگین رتبه‌ها نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان عامل اخذ شهریه بیشتر در مقایسه با دانشگاه‌های غیر دولتی بیشترین نقش را بر تعداد دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی داشته و سایر عوامل به ترتیب ذیل در اولویت‌های بعدی قرار دارند:

۱. بی‌علاقگی دانشجویان برای ورود به دانشگاه آزاد اسلامی (میانگین، ۸/۸۱)،
۲. کاهش تقاضای داوطلبان ورود به دانشگاه در کشور (میانگین، ۸/۱۳)،
۳. شانس کارایی کمتر دانش‌آموختگان دانشگاه آزاد اسلامی (میانگین، ۷/۹۶)،
۴. ضعف برنامه‌ها آموزشی و درسی (میانگین، ۷/۴۵)،
۵. ناکافی بودن امکانات رفاهی اعضای هیئت علمی (میانگین، ۷/۳۳)،
۶. ناکافی بودن امکانات پژوهشی (میانگین، ۷/۲۷)،
۷. پایین بودن امنیت شغلی اعضای هیئت علمی (میانگین، ۷/۲۵)،
۸. ناکافی بودن امکانات رفاهی دانشجویان (میانگین، ۶/۹۹)،
۹. پایین بودن سطح علمی اعضای هیئت علمی (میانگین، ۶/۹۷)،
۱۰. پایین بودن منزلت اجتماعی دانشگاه آزاد (میانگین، ۶/۶۷)،
۱۱. ناکافی بودن امکانات کالبدی (میانگین، ۶/۴۴)،

مقایسه عوامل دخیل در کاهش دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی از دیدگاه متخصص آن براساس محاسبات از طریق آزمون فریدمن به دست آمد و p -مقدار (معنی‌داری) برابر با ۰/۰۰۰ و کوچک‌تر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است؛ بنابراین، در این سطح فرض H_0 رد می‌شود و در نتیجه، می‌توان گفت بین توزیع عوامل مرتبط با کاهش دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی از دیدگاه متخصصان تفاوت معنی‌داری دارد. مقایسه میانگین رتبه‌ها نشان می‌دهد که عامل شهریه پرداختی دانشجویان بیشترین تأثیر بر عوامل مرتبط با کاهش دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی از دیدگاه متخصصان داشته و سایر عوامل به ترتیب ذیل در اولویت‌های بعدی قرار دارند:

۱. ناکافی بودن امکانات آموزشی (میانگین، ۶/۱۰)،
۲. پایین بودن موقعیت اجتماعی دانشگاه (میانگین، ۵/۶۷)،

۳. پایین بودن سطح علمی اعضاء هیئت علمی (میانگین، ۵/۶۵)،
  ۴. کاهش داوطلبان ورود به آموزش عالی در کشور (میانگین، ۵/۵۸)،
  ۵. پایین بودن امکانات پژوهشی (میانگین، ۵/۱۳)،
  ۶. بی‌علاقگی دانشجویان برای ورود به دانشگاه (میانگین، ۵/۱۲)،
  ۷. ناکافی بودن امکانات رفاهی دانشجویان (میانگین، ۴/۸۰)،
  ۸. ناکافی بودن امکانات کالبدی (زیر بنایی) (میانگین، ۴/۴۴)،
- اولویت و استراتژی‌هایی که به منظور افزایش تقاضای دانشجویان به دانشگاه آزاد اسلامی پیشنهاد می‌شود:

۱. هماهنگی و برنامه ریزی مناسب آموزش و درس (میانگین، ۱۲/۶۰)،
۲. کاهش شهریه (میانگین، ۱۲/۱۰)،
۳. توجه به نیازهای بازار کار (میانگین، ۱۱/۸۷)،
۴. ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی (میانگین، ۱۱/۴۵)،
۵. اصلاح کیفی نظام انتخاب مدیران دانشگاهی (میانگین، ۱۱/۴۲)،
۶. ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید (بین رشته ای) (میانگین، ۱۱/۲۷)،
۷. تعامل و هماهنگی مطلوب با وزارت علوم (میانگین، ۱۱/۱۸)،
۸. اصلاح نظام جذب اعضاء هیئت علمی (میانگین، ۱۰/۵۳)،
۹. توزیع متوازن رشته‌های تحصیلی (میانگین، ۱۰/۳۸)،
۱۰. ارتقاء منزلت اجتماعی دانشگاه (میانگین، ۱۰/۱۰)،
۱۱. اصلاح نظام جذب دانشجو به دانشگاه (میانگین، ۱۰/۰۷)،
۱۲. ارتقاء امنیت شغلی اعضاء هیئت علمی (میانگین، ۹/۵۲)،
۱۳. بومی سازی رشته‌های تحصیلی (میانگین، ۸/۲۸)،
۱۴. بهبود خدمات رفاهی دانشجویان (میانگین، ۷/۸۵)،
۱۵. توسعه آموزش‌های عالی مجازی (میانگین، ۷/۶۰)،

نتیجه‌گیری

عامل شهریه و بی‌علاقگی دانشجویان برای ورود به دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی و کاهش تقاضای داوطلبان به منظور ورود به آموزش عالی، از

دیدگاه گروه نمونه (دانشجویان) از اهمیت و اولویت بیشتری برخوردار بوده و، جایگاه اجتماعی دانشگاه آزاد، توان علمی استادان و منابع کالبدی (زیر بنایی) دانشگاه آزاد مطلوب ارزیابی شده است اما از دیدگاه نمونه (متخصصان)، عامل شهریه و امکانات آموزشی و منزلت اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با دانشگاه‌های دولتی نامطلوب ارزیابی شده در حالی که امکانات رفاهی و امکانات کالبدی (زیربنایی) دانشگاه آزاد اسلامی از دیدگاه کل گروه نمونه در راستای کاهش دانشجویان ورودی به دانشگاه آزاد اسلامی (کم تأثیر) تلقی شده است. نکته قابل توجه این است که در مجموع امکانات و ظرفیت کالبدی (زیر بنایی) دانشگاه مناسب ارزیابی شده در حالی که گروه نمونه متخصصان امکانات رفاهی دانشگاه را برای دانشجویان بهتر ارزیابی کرده است.

در مجموع، می‌توان نتیجه گرفت که ظرفیت و امکانات زیر بنایی دانشگاه آزاد به منظور توسعه کیفی بیشتر مهیا است، در صورتی که برنامه‌ریزی مناسب صورت پذیرد و از امکانات موجود به نحو مفیدی بهره گرفته شود و در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و درسی نیازهای بازار کار را ملحوظ داشته شود؛ این دانشگاه می‌تواند نقش قابل توجهی در روند توسعه علمی بخش آموزش عالی کشور عهده دار شود.

در راستای راهکارهای جذب بیشتر دانشجو به دانشگاه، هماهنگی و برنامه‌ریزی مناسب آموزشی و درسی و اقدام عملی در راستای کاهش شهریه و عنایت به نیازهای بازار کار پیشنهاد می‌شود.

منابع

امیری، افلاطون (۱۳۸۶). «نقش دانشگاه آزاد اسلامی در برابر فرصت‌های آموزشی در استان کرمان، منطقه هفت دانشگاه آزاد اسلامی» منطقه هفت دانشگاه آزاد اسلامی تیرگر، هدایت و ..... (۱۳۸۸). طرح پژوهشی؛ «بررسی موانع عمده در راستای توسعه طرح های پژوهشی در منطقه هفت دانشگاه آزاد اسلامی».

تیرگر، هدایت و ..... (۱۳۸۸). طرح پژوهشی؛ «بررسی مشکلات دانشگاه آزاد اسلامی واحد زرنند».

زاهدی، محمد علی (۱۳۸۵). توسعه و نابرابری، چاپ دوم، نشر مازیار

شریعتمداری، علی (۱۳۸۴). جامعه و تعلیم و تربیت، نشر امیر کبیر.

قورچیان، نادر قلی (۱۳۷۹). مکعب کیفیت در آموزش عالی، نشر فراشناختی اندیشه.

ماهنامه مهندسی فرهنگی «بررسی نسبت جهانی شدن با تربیت دینی»، رضا رضایی زارچی، اکبر راهنما، شماره ۳۷ و ۳۸، بهمن و اسفند ۱۳۸۸، (سال چهارم)

ماهنامه مهندسی فرهنگی، «تبیین جایگاه رسانه ملی در ساختار مهندسی فرهنگی کشور به منظور مواجهه پویا با تهاجم فرهنگی غرب»، مهدی سحابی نژاد، عبدالله افشار و محمد نوروزی، شماره ۳۷ و ۳۸ بهمن و اسفند ۱۳۸۸، (سال چهارم)

مجله دانش و پژوهش، «قابلیت تمیز دانشگاه آزاد اسلامی منطقه چهار با استفاده از سیاهه مدیریت کیفیت، سازمان یاد گیرنده و مدیریت دانش». محمد علی نادى، پریش جعفری و نادر قلی قورچیان، شماره هفدهم و هجدهم، تابستان ۱۳۸۷.

مجموعه مقالات منطقه ای به منظور تولید علم (۱۳۸۴)، «جامعه عالی و جهانی شدن»، احمد امیری و مهر انگیز علی نژاد.

